

Berlin före andra världskrigets utbrott. På kartan finns bland annat svenska legationen och de tyska regeringsbyggnaderna vid Wilhelmsstrasse utsatta.

På grund av att staten upphör

Klockan kvart över åtta på kvällen måndagen den 22 november 1943 välldde flygmarskalk Arthur "Bomber" Harris luftarmada in över Berlin med regeringskvarteren vid Wilhelmsstrasse och Tiergarten i sikte. Kvarter där olyckligtvis också de flesta utländska beskickningar fanns.

"Bombfällningen var synnerligen kraftig och inom ett område av 100-300 meter från beskickningshuset föll ett flertal stora sprängbomber och luftminor, talrika fosforkanistrar samt hundratals vanliga sprängbomber.", skrev den svenske legationschefen Arvid Richert i sin rapport till UD.

Snart var infernot ett faktum. Legationens byggnader fattade eld

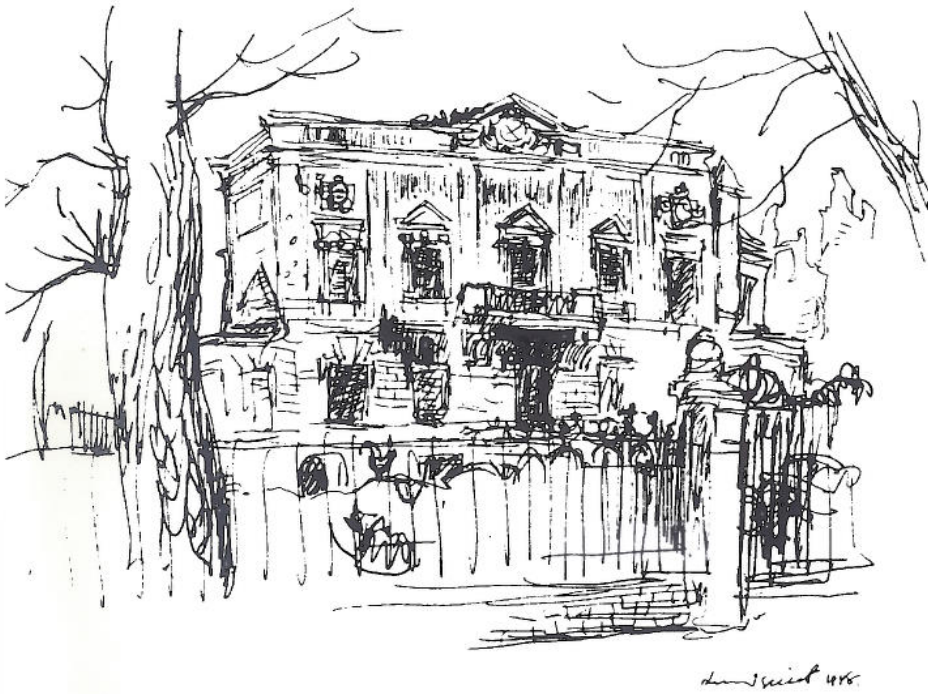
och patetiska försök gjordes att släcka bränderna med sand och handsprutor. Legationsrådet von Post trotsade vidrigheterna för att nå fram till Auswärtiges amt, Tyska UD vid Wilhelmsstrasse, och enligt instruktionerna anhålla om att brandkår sattes in för att släcka branden i Kungl Svenska beskickningens hus. Ordning muss sein. Någon brandkår kom dock inte och den natten, som var den första stora bombnatten i slaget om Berlin, förstördes svenska legationens fyra byggnader.

Fyra hus i Berlin

Svenska staten hade 1912 köpt en villa för Berlinbeskickningen i diplomatkvarteren i Tiergarten med

adress Tiergartenstrasse 36. Under tjugotalet blev byggnaden otillräcklig och det fördes långa förhandlingar om att köpa in ett angränsande hus till legationen. Svenska statens dåliga finanser under 1920-talets början omintetgjorde emellertid affären. Enda resultatet blev att en tio meter bred markremsa köptes för att åtminstone hindra att en eventuell ny byggnad uppfördes tätt in på baksidan av beskickningsbyggnaden.

I Hitlers storstilade planer för Berlin ingick att de utländska beskickningarna skulle samlas utmed Tiergartenstrasse i byggnader hållna i den klassicerande stil som omhulldes av nazisterna. För Sveriges del innebar omvandlingen att lega-

Dagens Nyheters legendariske tecknare Birger Lundquist tecknade av ruinen efter svenska legationshuset i Berlin 1948. © Birger Lundquist/BUS 1995.

tionshuset skulle rivas. Som ersättning skulle staden Berlin köpa in två fastigheter – Tiergartenstrasse 46-47 – och bygga en ny svensk beskickning på platsen. Planer för den nya byggnaden upprättades av tyskarna och från svensk sida konsulterades arkitekten Ivar Tengbom för att närmare studera projektet. Kriget kom emellan och i stället övertog svenska staten 1940-41 de båda fastigheterna, samt ytterligare en – Tiergartenstrasse 45 – för ett framtida bygge. Under tiden utnyttjades de befintliga husen för beskickningens behov. Efter bombnatten evakuerades huvuddelen av legationen till Alt-Döbern, ett slott cirka 12 mil sydväst om Berlin.

Vichyvatten och cigaretter

Förutom den nybyggda bunkern i legationsträdgården var nu beskickningens alla lokaler i Berlin oanvändbara och man hyrde ett hus vid Rauchstrasse 25 för Berlinkansliet. De flesta arbetsuppgifterna sköttes dock från Alt-Döbern och i Berlin fanns endast så stor personal som oundgängligen behövdes.

I april 1945 evakuerades Auswärtiges amt till Bad Gastein och de

utländska beskickningarna erbjöds att följa med. Den svenska legationen stannade dock kvar i Berlin för att skydda svenska liv och svensk egendom.

Under krigets sista dagar befann sig den svenska beskickningen mitt på stridsfältet. Personalen sov i bunkern men skötte arbetet från kanslibyggnaden. En viktig uppgift var att försöka hålla beskickningsområdet fritt från tyska stridskrafter.

Den 1 maj nådde ryssarna fram till Tiergarten och vid sjutiden på kvällen bultade ryssarna på dörren till beskickningens kolkällare och fann till sin förvåning en utländsk legation som fortfarande var i verksamhet mitt på slagfältet.

De ryska soldaterna som bjöds på vichyvatten och cigaretter undrade varför svenskarna hade stannat i Berlin.

Legationens verksamhet fortsatte även efter ryssarnas ankomst trots att den tyska försvarsmakten kapitulerade den 8 maj 1945 och Tyska riket upphörde att existera och Sverige förklarade att de diplomatiska förbindelserna var avbrutna. Den 18 maj evakuerades emellertid legationspersonalen via Moskva och Leningrad till Stockholm.

Förvaltningen av fastigheterna i Berlin sköttes av den brittiska ockupationsmakten fram till 1948 då de återlämnades till Sverige. Av de fyra byggnaderna var det ursprungliga legationshuset vid Tiergartenstrasse 36 bäst bevarat så tillvida att yttermurarna stod kvar. De övriga husen var ruinhögar och revs bort i början av 1950-talet.

Förbundsrepubliken Tyskland bildades i september 1949 av de västallierades ockupationszoner och i oktober svarade Sovjetunionen med att förvandla sitt ockupationsområde till en egen stat – DDR. Sverige upprättade diplomatiska förbindelser med Förbundsrepubliken med en legation i den provisoriska huvudstaden Bonn. Eftersom Sverige inte erkände ett delat Tyskland behölls legationstomten i Berlin i väntan på en återförening och att Berlin på nytt skulle bli huvudstad. De båda tyska staterna erkände emellertid varandra 1972 och på det följde ett svenskt erkännande av DDR. Svensk diplomatisk representation upprättades i Östberlin och att en ambassad skulle placeras i Västberlin var inte längre troligt. Sverige sålde därför den gamla legationstomten till staden Berlin.

”På grund av att staten upphör hänvisas besökarna i fortsättningen till rådhuset i Schöneberg” berättade ett handtextat plakat på en av portarna till rådhuset i Östberlin den 28 september 1990. Det osannolika hade hänt att de båda tyska staterna skulle återförenas och Berlin på nytt bli huvudstad i ett enat Tyskland.

I planerna för den nya förbunds-huvudstaden ingår den gamla tanken att samla de utländska ambassaderna vid Tiergartenstrasse. Sverige har därför börjat förhandla med staden Berlin om att få köpa tillbaka den gamla tomten Tiergartenstrasse 36. Tillsammans med ett par angränsande tomter, däribland den gamla finska legationsfastigheten, skulle den omfatta hela kvarteret där samtliga nordiska ambassader skulle kunna samlas.

Staffan Nilsson

Den gamla legationsskylten med märken av skott och granatsplitter finns bevarad i Bonnambassadens filial i Berlin.